

Häckfågelfaunan i fem fågelskyddsområden i sydvästra Skåne, 1988 - 1992.

The breeding bird-fauna in five bird-sanctuaries in southwest Skåne, 1988 - 1992

Paul Eric Jönsson

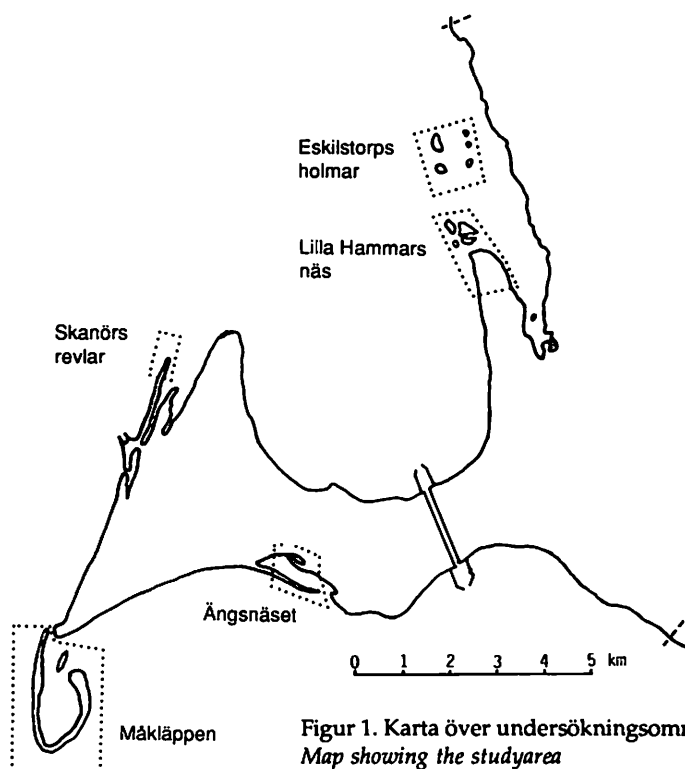
Meddelande nr 152 från Falsterbo fågelstation

Den sydvästskånska kusten med sina grunda havsvikar, sandstränder, revlar och tusenåriga strandängar, är ett av Skånes viktigaste häckningsområden för en rad kustfågelarter. Merparten av denna unika och särpräglade kust är belägen inom nuvarande Vellinge kommun och omfattar bl.a. Falsterbohalvön och Foteviksområdet.

Sedan 1988 har Skånes Ornitologiska Förening (SkOF) årligen utfört inventeringar av de häckande kustfågeln i de fem fågelskyddsområdena i Vellinge kommun; Skanörs revlar, Måkläppen, Ängsnäset, Lilla Hammars Näs och Eskilstorps holmar. Arbetet har finansierats och initierats av kommunen som en del av ett större övervakningsprogram av de känsligaste fågelområdena och kustfågelarterna i kommunen. Det samlade övervakningsarbetet, inkl. häckfågelinventeringarna, redovisas fortlöpande i årliga rapporter (Jönsson 1988, Svensson & Jönsson 1989, Svensson 1990, Olsen 1991, 1992).

Här presenteras en sammanställning av inventeringsresultaten från åren 1988 t.o.m.

1992. Dessutom diskuteras kort de förändringar som skett i häckfågelfaunan i de aktuella områdena under senare år.

Figur 1. Karta över undersökningsområdet
Map showing the studyarea

Tabell 1. De fem undersökta fågelskyddsområdena; area och skyddsstatus.
The five studied bird-sanctuaries; area and protective status

Fågelskyddsområde	Area (ha)	Skyddsstatus / beträdnadsförbud
Skanörs revlar	ca 200	Naturreservat / Fågelskyddsomr. 1.4 — 15.7
Måkläppen	ca 500	Naturreservat / Djurskyddsomr. 1.2 — 31.10
Ängsnäset	ca 50	Naturreservat / Fågelskyddsomr. 1.4 — 15.7
Lilla Hammars Näs	126	Naturreservat / Fågelskyddsomr. 15.4 — 15.7
Eskilstorps holmar	ca 30	Naturreservat

Undersökningsområden och metoder

De fem undersökta fågelskyddsområdena är alla belägna vid kusten i Vellinge kommun i sydvästra Skåne (se Fig. 1). Tre av områdena (Skanörs revlar, Måkläppen och Ängsnäset) är belägna på Falsterbohalvön, medan de två övriga (Lilla Hammars Näs och Eskilstorps holmar) ligger vid Foteviken på Öresundssidan. Samtliga områden ingår i det större s.k. "CW-område" (Convention on Wetlands) som omfattar de grunda kustvattnen kring Falsterbohalvön och Foteviken (SNV 1989). Alla de fem fågelskyddsområdena utgör naturreservat eller delar av naturreservat och är dessutom, i varierande grad, belagda med olika former av beträdnadsförbud (se Tab. 1).

Områdena har inventerats vid minst tre tillfällen under häckningsperioden (ca 1 april - 15 juli), varvid samtliga fåglar som bedömts som häckande har registrerats på detaljkartor. Antalet par har beräknats efter olika kriterier, grundade på observationer av t.ex. bon, revirhävande fåglar och ungfåglar. Varje besöksstillfälle har i genomsnitt varat ca tre timmar. På Måkläppen har som regel endast gjorts två besök med hänsyn till de störningskänsliga sälarna på ön. Här har dock kompletterande observationer kunnat göras med hjälp av kikare från stranden vid Nabben.

Samtliga arter har noterats, men för vissa vanliga tättingar, ex. sånglärka och ängspip-lärka, har som regel inga kvantitativa beräkningar gjorts. Kolonihäckande arter som ex. skärfläckor, måsar och tärnor har inventerats med hjälp av boräkning.

Följande personer har medverkat vid inventeringarna 1988-1992: Paul Eric Jönsson (PEJ), Nils Kjellén (NK), Klaus Malling Olsen (KMO), Gunnar Roos (GR), Arne Schmitz (AS), Ola Svensson (OS) och Göran Walinder (GW). Kompletterande uppgifter vad gäller svartbent strandpipare och kärrsnäppa har lämnats av PEJ.

Resultat och diskussion

Resultaten från inventeringarna redovisas områdesvis i Tab. 2-6.

Skanörs revlar

Antalet häckande fåglar på Skanörs revlar har under den aktuella perioden varit relativt lågt, särskilt i jämförelse med de övriga områdena (Tab. 2). Även artantalet har i genomsnitt varit lägre än i de andra fågelskyddsområdena.

Under 1960-talet blev Skanörs revlar kända som den viktigaste svenska häckplatsen för svartbent strandpipare, med som mest 6-8 par i början av årtiondet (Högstedt och Roos 1971). I början av 1970-talet skedde emellertid en successiv överflyttning från Revlarna till Ängsnäset och efter 1975 har bara enstaka par tillfälligt häckat i området (Jönsson 1983, 1989).

Även småtärna och silvertärna har minskat i antal sedan 1960-talet (Högstedt och Roos 1971) och den förra arten saknades helt som häckfågel 1990, men återkom med flera par 1991 och 1992 (se Tab. 2).

Tabell 2. Häckfåglar (antal par) på Skanörs revlar 1988-1992.
Breeding birds (no. pairs) at Skanörs revlar 1988-1992.

ART	Species	ÅR Year	1988	1989	1990	1991	1992
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>		1	—	1	—	1
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>		2	1	2	3	3
Skärfläcka	<i>Recurvirostra avosetta</i>		2 - 3	—	—	≥ 25	2
St. strandpipare	<i>Charadrius hiaticula</i>		3	5	3	3	4 - 5
Svartbentstrandpipare	<i>Ch. alexandrinus</i>		1	—	—	—	—
Rödbena	<i>Tringa totanus</i>		1	1	0 - 1	1	1
Fiskmås	<i>Larus canus</i>		—	—	—	1	1
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>		6 - 7	7	3 - 4	3	6
Småtar	<i>S. albigula</i>		3 - 4	1	—	5 - 6	13 - 15
Sånglärka	<i>Alauda arvensis</i>		—	—	—	—	2
Ångspiolärka	<i>Anthus pratensis</i>		1	—	1 - 2	2	2
Sädesärta	<i>Motacilla alba</i>		—	—	—	—	1
Sävsparv	<i>Emberiza schoeniclus</i>		—	—	—	1 - 2	1 - 2
Totalt antal par	Total no. pairs		20 - 23	15	10 - 13	45 - 50	38 - 40
Antal arter	No. species		9	5	6	9	12

Bland de övriga arterna har strandskata, skärfläcka, större strandpipare och rödbena hållit sina numerär förvänsansvärt konstanta, även vid en jämförelse med situationen för ca 20 år sedan (Högstedt och Roos 1971). Skärfläckan varierar dock starkt i antal från år till år, liksom på andra lokaler (se nedan). Kärrsnäppan försvann som regelbunden häckfågel redan 1969 (Högstedt och Roos 1971) och har inte noterats alls i området under den senaste femårsperioden. Däremot har t.ex. sävsparv och sädesärta häckat de senaste åren, sannolikt som en följd av att vegetationen i områdets södra del efter hand blivit allt högre och tätare.

Häckningsutfallet har genomgående varit dåligt under åren 1988-1992, främst beroende på det höga predationstrycket från räv, kråka och mink (se Jönsson 1988, Svensson 1990). Därtill kommer att Skanörs revlar ständigt är utsatta för ett hårt tryck från det s.k. rörliga friluftslivet. Området är attraktivt som badstrand och utnyttjas dessutom flitigt för t.ex. ridning, jogging, hundrastning, barnstensletning och brädsegling. Endast genom den utökade bevakning som genomförs av SkOF under häckningstiden, har överträdelserna mot

beträdnadsförbudet kunnat hållas på en låg nivå (Olsen 1992).

Den s.k. norra reveln tillväxer ständigt och förflyttar sig allt längre norrut. Samtidigt koloniserar allt fler växter de södra delarna av reveln och tvingar på så sätt de flesta häckfågarna längre ut till den gränsszon mellan vegetation och sandfält som utgör den prefererade häckningsmiljön för vadare och tärnor. På sikt medför detta att konflikterna med friluftslivet sannolikt minskar något, eftersom de flesta människorna tvingas gå allt längre för att komma ut på den vegetationsfria sandreveln.

Måkläppen

Måkläppens häckfåglar har registrerats och räknats nästan kontinuerligt sedan 1899, då ön på initiativ av Paul Rosenius och den då nybildade "Föreningen till skyddande af Måkläppens fogelfauna", arrenderade ön av Skanör-Falsterbo stad och därmed skapade Sveriges första fågelskyddsområde (Rosenius 1926, Kraft & Schmitz 1979). Det finns således en närmast unik dokumentation om fågel-faunans utveckling på denna dynamiska ö av sand utanför Sveriges sydvästligaste udde. De

grova dragen i häckfågelfaunans långsiktiga förändringar redovisas av Kraft & Schmitz (1979) och här skall endast diskuteras de senaste årens dramatiska utveckling.

När de här presenterade inventeringarna startade 1988, var Måkläppens häckfågelfauna fortfarande starkt dominerad av två arter: gråtrut och ejder. Båda hade dock successivt minskat i antal efter en topp i början av 1970-talet, då det fanns ca 3 200, respektive ca 450 par på ön. Orsaken till gråtrutens tillbakagång sedan mitten av 1970-talet är inte helt klarlagd men är noterad även på andra platser i Sydsverige och i Danmark (J. Karlsson, muntl.). På Måkläppen innebar gråtrutens tillbakagång att andra arter, särsk. tärnor och vadare, för första gången på ca 40 år åter kunde öka i antal (Jönsson 1988, Svensson & Jönsson 1989). Vårvintern 1990 skedde emellertid det som radikalt skulle förändra förutsättningarna för Måkläppens häckfåglar; ön växte helt sonika ihop med Nabben och blev för första gången någonsin (?) landfast!

Våren 1990 gick det att ta sig helt torrskodd ut till ön vid lågvatten, ett faktum som Näsets

många rävar inte var sena att dra nytta av, med resultat att häckningsutfallet för bl.a. de ca 1250 paren gråtrut blev nästan lika med noll! De tydliga spårstämplarna i sanden mellan Måkläppen och Nabben avslöjade obarmhärtigt vilken intensiv trafik som försiggick nat-tetid. Följden blev den att 1991 hade Måkläppens totala häckfågel- (läs gråtrut) bestånd halverats jämfört med situationen året innan (se Tab. 3). En stor del av gråtrutarna flyttade uppenbarligen till Eskilstorps holmar som under de senaste åren upplevt en kraftig ökning av trutstammen (se Tab. 6). Även ejdern drabbades hårt av det nya predationstrycket och både fiskmåsar och silltrut ser ut att vara på väg att helt försvinna från Måkläppens fauna. Faktum är att 1992 kan vara det första året någonsin som inga fiskmåsar häckade på ön (se Kraft och Schmitz 1979)!

Intressant nog verkar däremot havstruten inte ha påverkats av den nya situationen, utan fortsätter sin långsamma, men tydliga, ökning även under 1992 (Tab. 3). Också de båda tärnarterna, småtärna och silvertärna, ser än så länge ut att ha klarat omställningen till ett

Tabell 3. Häckfåglar (antal par) på Måkläppen 1988-1992.
Breeding birds (no. pairs) at Måkläppen 1988-1992.

ART	Species	ÅR	Year	1988	1989	1990	1991	1992
Knölsvan	<i>Cygnus olor</i>			7	4	5 - 7	2	7
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>			0 - 1	—	—	—	1
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>			200	110	45	23	34
Småskrake	<i>Mergus serrator</i>			0 - 1	—	—	1	—
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>			3	4 - 5	4 - 5	4	3
Skärfläcka	<i>Recurvirostra avosetta</i>			36	40 - 45	5	7 - 8	8 - 9
Större strandpipare	<i>Charadrius hiaticula</i>			3	5	3	3	7
Fiskmåsa	<i>Larus canus</i>			2	10 - 15	3	3	—
Silltrut	<i>L. fuscus</i>			5	10 - 20	7	3	3
Gråtrut	<i>L. argentatus</i>			1550	1440	1265	626	626
Havstrut	<i>L. marinus</i>			3	8 - 9	7 - 8	10	11
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>			5	7 - 8	1	1	5
Småtärna	<i>S. albibrons</i>			8 - 11	10	6	6 - 7	7 - 8
Skräntärna	<i>S. caspia</i>			0 - 1	1	—	—	—
Totalt antal par <i>Total no. pairs</i>				1830	1670	1334	699	705
Antal arter <i>No. species</i>				14	12	11	12	12

Fiskmåsar - en art på väg att försvinna från Måkläppen? Foto: Jan Elmelid/N

"fastlandsliv" utan större problem. Skärfläckan, som var på god väg att etablera en riktigt stor koloni 1988-89, verkar däremot ha retirerat till andra, mera predationssäkra områden (se Tab. 3-6).

Allt tyder nu på att Måkläppen för lång tid framöver kommer att vara fast förbunden med resten av Falsterbonäset, vilket betyder att rävar och andra fyrfota rovdjur med lätthet kan patrullera den tidigare så skyddade häckningsön. Även trycket från de tvåbenta predatorerna har ökat genom att Måkläppen blivit mycket mera lättillgänglig och inbjudande som badplats och strövområde. Måkläppens rykte som tillandningsplats för bärnsten minskar naturligtvis inte heller lockelsen att, trots beträdnadsförbud och bevakning, ta sig ut till de hägrande sandryggarna i sydväst. De närmaste årens utveckling kommer sannolikt att avgöra Måkläppens öde som "fågelparadis" i framtiden.

Ängsnäset

Ängsnäset, vid sydstranden av Skanörs Ljung, utgörs med sin mosaik av betad strandäng, sandig hed och långgrunda stränder, en attraktiv miljö för flera kustfågelarter. Den relativt lilla ytan och det landfasta läget gör dock att området är välbesökt även av talrika predatorer som räv, mink och kråka. Häckningframgången har därför länge varit mycket svag i området och flertalet arter har minskat i antal under den aktuella perioden (se Tab. 4).

Ängsnäset är sedan drygt 15 år tillbaka den viktigaste häckplatsen i landet för den akut utrotningshotade svartbenta strandpiparen (Jönsson 1983, 1992). Bl.a. detta faktum ledde till att området 1984 belades med beträdnadsförbud under häckningstid och sedan 1985 pågår ett intensivt arbete, i regi av "Projekt Svartbent strandpipare", för att förbättra häckningsbetingelserna för arten i området. Detta har bl.a. inneburit att en stor del av strandängen hägnats in med el-stängsel för att hindra

Tabell 4. Häckdåglar (antal par) på Ängsnäset 1988-1992.
Breeding birds (no. pairs) at Ängsnäset 1988-1992.

ART	Species	ÅR	Year	1988	1989	1990	1991	1992
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>			—	—	—	1	—
Gräsand	<i>Anas platyrhynchos</i>			2	—	—	1	—
Skedand	<i>A. clypeata</i>			1	—	—	—	—
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>			2	—	1	1	1
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>			4	5	5-6	4-5	4-5
Skärfläcka	<i>Recurvirostra avosetta</i>			8-9	5-7	2-3	0-1	2-3
Större strandpipare	<i>Charadrius hiaticula</i>			7-8	8	7-8	4-5	4-5
Svartbent strandpipare	<i>Ch. alexandrinus</i>			8-9	7-8	4-5	5-6	6
Tofsvipa	<i>Vanellus vanellus</i>			11-12	11-12	10-11	13-15	14-16
Kärnsnäppa	<i>Calidris alpina schinzii</i>			1	—	1	—	—
Rödbena	<i>Tringa totanus</i>			7-8	8-10	8	5	7-8
Enkelbeckasin	<i>Gallinago gallinago</i>			1-2	1-2	0-1	1	1
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>			2-3	2-3	1	—	1
Småtärna	<i>S. albigifrons</i>			6-8	1-2	1	0-1	2
Sånglärka	<i>Alauda arvensis</i>			+	+	+	5	5
Ängsfiolärka	<i>Anthus pratensis</i>			+	+	+	3-4	3-4
Gulärta	<i>Motacilla f. flava</i>			1	—	—	—	—
Sävsparv	<i>Emberiza schoeniclus</i>			+	—	+	+	+
Totalt antal par	Total no. pairs			70-90	50-60	45-50	35-41	53-58
Antal arter	No. species			17	11	14	14	13

främst råvar från att plundra strandpiparnas bon. Dessutom har betesgången reglerats med hänsyn till fåglarna och en mera riktad skyddsjakt på kråka, räv och mink har bedrivits i området. Dessa åtgärder har av allt att döma haft relativt god effekt. T.ex. har den svartbenta strandpiparen hållit sig kvar i området och kläckningsfrekvensen på kullarna har ökat under senare år (Jönsson 1991, 1992). Även tofsvipan har ökat något i antal 1991 och 1992 (se Tab. 4). Däremot har skärfläcka, silvertärna och småtärna minskat i antal och arter som skedand, kärnsnäppa och gulärta tycks ha försvunnit helt (Tab. 4).

Till Ängsnäset räknas även den långa sandrevell som sedan 1960-talet växt sig allt längre mot öster från stranden vid Falsterbo skjutfält, strax väster om det egentliga Ängsnäset. Reveln har under de senaste åren tillväxt kraftigt i längd och höjd och ser nu ut att inom en snar

framtid "gå i land" vid Stenudden, ca 2.5 km längre österut på Falsterbonäset! Innanför reveln har det bildats en ca 1.5 km² stor, grund brackvattenslagun som utgör en omtyckt födosöksplats för många kustfågelarter. De häckande fåglarna på själva reveln är ännu ganska fåtaliga, men efterhand som vegetationen sprider sig utåt, ökar sannolikt attraktionskraften för arter som skärfläcka, strandpipare och tärnor. Ett problem utgör emellertid de allestädes närvarande rävarna och, under badsäsongen, de många badturisterna som har svårt att följa gällande bestämmelser om beträdnadsförbud!

Trots nämnda problem, utgör Ängsnäset den i särklass viktigaste häcklokalen för fr.f.a vadare på Falsterbohalvön. Med fortsatt aktiva insatser för att förbättra förhållandena för häckfåglarna i området, kan Ängsnäset sannolikt få ännu större betydelse i framtiden.

Lilla Hammars Näs

Av de fem undersökta områdena uppvisar L. Hammars Näs med Näsholmarna den klart artrikaste häckfågelfaunan. Detta beror främst på de relativt många andfågelarter som regelbundet finns där, men också på att området hyser något fler tättingarter än de andra lokalerna (se Tab. 5). Större delen av L. Hammars Näs består av frodig strandäng som betas av nötkreatur. Hävden var under en period på 70- och början av 80-talet, svagare än idag vilket medförde att flera vadararter, ex. kärrsnäppa och tofsvipa, förde en tynande tillvaro på Näset (Mathiasson 1978, egna obs.). Från mitten av 80-talet ökade emellertid betetrycket igen, till stor del beroende på de allt större flockar grågäss och kanadagäss som under stora delar av året började uppehålla sig i området. Detta ledde till att de nämnda vadarerna åter ökade i antal. Betetrycket på Näsholmarna är emellertid fortfarande svagt, delvis beroende på att vegetationen där består av andra, mindre betesattraktiva arter; så består t.ex. större delen av vegetationen på den "inre"

Skärfläcka - en karaktärsart för Lilla Hammars Näs
Foto: Tero Niemi

holmen numera enbart av strandmalört *Artemisia maritima*.

L. Hammars Näs har under senare år hyst en av landets största skärfläckekolonier, med upp till 155 par 1990 (Tab. 5). Året därpå fanns dock bara 32 par i området, för att 1992 åter öka till ca 80 par! Detta illustrerar tydligt hur oregelbundna skärfläckorna är i sitt uppträdande, och hur samma fåglar kan häcka på olika platser olika år. Skärfläckorna i Foteviksområdet flyttar runt mellan de för tillfället bästa häckplatserna och alternerar mellan L. Hammars Näs, Vellinge ängar, Eskilstorps holmar och ön Dynan vid Klagshamn. Under 1992 skedde en tydlig koncentration av häckande skärfläckor till just Dynan, med maximalt ca 250 par (Olsen 1992)! Totalt finns dag ca 400 par skärfläckor i sydvästra Skåne, vilket torde utgöra ca 35% av det samlade svenska beståndet (Risberg 1990).

Studerar man det totala häckfågelbeståndet på L. Hammars Näs under perioden 1988-1992, ser man att det skedde en markant ökning under de tre första åren, men därefter en nästan lika tydlig tillbakagång (Tab. 5). Förändringen sammanfaller väl med rävens förekomst i Foteviksområdet (se Jönsson 1990); efter ett utbrott av rävskaib vintern 1986-87, utplånades nästan hela den lokala rävsstammen på Söderslätt öster om Falsterbokanalerna (Väster om kanalen nådde aldrig skabben och Falsterbonäset har hela perioden haft en mycket kraftig rävsstam!). Detta ledde till ökad häckningsframgång för alla markhäckande fåglar i området och efter ett par år också till ökande populationer (Jönsson 1990). Det är sannolikt denna ökning vi ser i siffrorna från L. Hammars Näs, åren 1988-90! Vintern 90-91 frös Höllviken till under några dagar i februari och någon månad senare sågs de första rävspåren i Foteviken på nästan fyra år!. En eller ett par rävar uppehåll sig sedan i området under hela våren och flera tiotal plundrade vadarbon på L. Hammars Näs och Vellinge ängar, avslöjade direkt vad rävarna livnärde sig på!

Störningskänsliga arter som skärfläcka, skrattnäs och småtärna lämnade genast L. Hammars Näs och för t.ex. tofsvipa, större strandpipare och kärrsnäppa, innebar rävens

Tabell 5. Häckfåglar (antal par) på L. Hammars Näs 1988-1992.
Breeding birds (no. pairs) at L. Hammars Näs 1988-1992.

ART	Species	ÅR	Year	1988	1989	1990	1991	1992
Knölsvan	<i>Cygnus olor</i>			—	3	7	6	7
Grågås	<i>Anser anser</i>			0 - 5	?	—	—	0 - 1
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>			5 - 6	4 - 5	11	13 - 20	10
Blåsand	<i>Anas penelope</i>			—	—	—	—	0 - 3
Snatterand	<i>A. strepera</i>			0 - 1	—	2 - 4	4	4
Kricka	<i>A. crecca</i>			—	0 - 8	0 - 2	2	1
Gräsand	<i>A. platyrhynchos</i>			3 - 4	10 - 14	10 - 22	9 - 12	14 - 17
Årta	<i>A. querquedula</i>			0 - 1	0 - 1	0 - 1	—	—
Skedand	<i>A. clypeata</i>			2	4 - 5	7 - 10	8 - 11	5
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>			15	≥ 10	21	14 - 20	30 - 40
Småskrake	<i>Mergus serrator</i>			—	8 - 10	10	10 - 14	10
Rapphöna	<i>Perdix perdix</i>			—	—	1	2	0 - 2
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>			18 - 20	17 - 18	18	19	22
Skärfläcka	<i>Recurvirostra avosetta</i>			30 - 40	≥ 110	155	32	80
Större strandpipare	<i>Charadrius hiaticula</i>			8 - 9	16	15	13	9
Tofsvipa	<i>Vanellus vanellus</i>			11 - 12	15 - 16	17	13	13
Kärnsnäppa	<i>Calidris alpina schinzii</i>			5 - 7	8 - 10	10 - 13	11 - 12	8
Brushane	<i>Philomachus pugnax</i>			—	0 - 1	0 - 1	—	—
Rödbena	<i>Tringa totanus</i>			25 - 30	35 - 40	33 - 45	38 - 45	33
Enkelbeckasin	<i>Gallinago gallinago</i>			2 - 3	0 - 1	—	—	—
Skrattmås	<i>Larus ridibundus</i>			3 - 4	120	145	70	30
Fiskmås	<i>L. canus</i>			5 - 6	15	10	15 - 18	20
Gråtrut	<i>L. argentatus</i>			15 - 20	30	35	100	110
Havstrut	<i>L. marinus</i>			—	2	1 - 2	2	2 - 3
Silvertärna	<i>Sterna paradisaea</i>			3 - 4	8 - 10	8	13	2
Småtärna	<i>S. albifrons</i>			1 - 2	11 - 12	17	5	4
Jorduggla	<i>Asio flammeus</i>			—	0 - 1	—	—	—
Sånglärka	<i>Alauda arvensis</i>			+	+	+	+	+
Ängspiplärka	<i>Anthus pratensis</i>			+	+	+	+	+
Gulärta	<i>Motacilla f. flava</i>			+	1	2 - 5	2	2
Sädesärta	<i>M. alba</i>			—	1	—	—	—
Stenskvätta	<i>Oenanthe oenanthe</i>			1	1	0 - 1	1	—
Sävsparv	<i>Emberiza schoeniclus</i>			+	+	+	+	—
Totalt antal par	Total no. pairs			160 - 200	400 - 500	550 - 600	375 - 395	320 - 332
Antal arter	No. species			24	30	28	26	27

återkomst att antalet par reducerades betydligt. Bilden är dock inte helt entydig och andra arter som gråtrut och silvertärna har ökat konstant under hela femårsperioden. Här kan man dock ana ett samband med utflyttningen från Måkläppen efter 1990 (också den orsakad av Mickel Räv!).

Predationsrisken i området varierar troligen beroende på var man väljer att placera sitt bo; så verkar t.ex. de södra fastlanddelarna vara mer utsatta än de yttre holmarna.

Bland häckfåglarna på L. Hammars Näs finns flera arter som inte noterats i något av de andra fågelskyddsområdena i Vellinge, t.ex. snatteranden, som numera får räknas till de årsvissa häckarna. Därtill kommer arter som raphöna, kärrsnäppa, brushane och jorduggla. De båda sistnämnda är numera endast sporadiska häckare i Sydvästskåne, medan kärrsnäppan förekommer i goda antal på strandängarna öster om Foteviken (se Jönsson 1990) och raphönan relativt allmänt längre in i åkerbygden.

L. Hammars Näs är ett av Skånes viktigaste fågelskyddsområden och det är av största vikt att den nuvarande hävden kan bibehållas, eller helst förstärkas något. Tillsammans med strandängarna runt Foteviken, upp till Klagshamn, utgör reservatet en ornitologisk pärla av stor internationell betydelse, som vi har all anledning att värna för framtiden.

Eskilstorps holmar

består av två större och fyra mindre öar som nätt och jämnt sticker upp ur det grunda vattnet mellan L. Hammars Näs och Klagshamnsudd (se Fig 1). Öarna fridlystes redan 1931 p.g.a. sitt rika fågelliv, då dominerat av stora kolonier skrattnås och fiskmås, sedermera uppblandade med bl.a. Sveriges största koloni av kentsk tärna (max ca 250 par) (Noréhn 1939, Mathiasson 1966, 1978). Liksom tidigare på Måkläppen, trängdes emellertid måsar och tärnor successivt undan av den under 50- och 60-talen kraftigt expanderande gråtruten. Skrattnås och fiskmås reducerades till några få tiotal par och den kentska tärnan försvann helt efter 1968 (Mathiasson 1978).

År 1972 bildades naturreservatet Eskilstorps ängar och holmar, varvid strandängarna

på fastlandet och holmarna knöts samman till ett administrativt område. Trots sin reservatsstatus och sitt rika fågelliv finns ännu ingen bestämmelse om beträdnadsförbud under häckningstid(!), vilket flera gånger påtalats för beslutande myndighet (Länsstyrelsen i Malmöhus län). Dessbättre är holmarna idag inte utsatta för några störningar att tala om, men situationen kan snabbt komma att förändras och likformighet i reglerna för våra fågelskyddsområden bör eftersträvas!

Under åren 1988-1992 har det totala antalet häckande fåglar på Eskilstorps holmar ökat kraftigt (Tab. 6). Denna ökning förklaras nästan helt av två arter: gråtruten och storskarven. Den förras ökning sammanfaller väl med minskningen på Måkläppen, medan den senare är en helt ny häckfågel i sydvästra Skåne, sannolikt utvandrad från någon av de allt talrikare danska kolonierna (Olsen 1992b).

Skarvens explosionartade ökning i Skåne är ett intressant och spännande fenomen som är väl värt att noga följa upp! De drygt 100 paren på Eskilstorps holmar bodde i en väl sammanhållen koloni vars "epicentrum" utgjordes av ett vresros (*Rosa rugosa*)-buskage (se Anser 31, sid. 139)! Skarvarnas oändliga aptit på bomateriel, kombinerat med den starkt frätande guanon, hade som resultat den mest effektiva bekämpning av vresros (detta Öresundskustens gissel!) som någonsin skådats! Dessutom innebar skarvinvasionen 1992 att holmarnas enda kråkpar, som i "alla tider" bott i toppen av det gamla sjömärket, till slut tvingades ge sig av, bestulna som de blev på sista pinnen i sin tidigare så ståtliga risborg!

Bland övriga arter på holmarna förtjänar även knölsvanen (hela 32 par 1992!) att nämnas. Denna "koloni" torde vara en av de största i Skåne. Ejdern håller sin numerär väl och kanske t.o.m. ökar något, liksom f.ö. havstruten gör (Tab. 6). Till nykomlingarna får väl också grågåsen räknas, även om några säkra häckningar ännu inte konstaterats. Antalet översomrande gäss ökar dock stadigt och även mindre antal av kanadagäss och vitkindade gäss ses numera ofta runt holmarna under häckningstid.

Det sker således spännande saker med fågellivet på Eskilstorps holmar, men samtidigt

Tabell 6. Häckfåglar (antal par) på Eskilstorps holmar 1988-1992.
Breeding birds (no. pairs) at Eskilstorps holmar 1988-92.

ART	Species	ÅR	Year	1988	1989	1990	1991	1992
Storskarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>			—	—	—	3	113
Knölsvan	<i>Cygnus olor</i>			21	26	31	26	32
Grågås	<i>Anser anser</i>			?	?	—	2	0 - 2
Vitkindad gås	<i>Branta leucopsis</i>			—	0 - 1	—	—	—
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>			—	0 - 10	3	3	6
Gräsand	<i>Anas platyrhynchos</i>			3	5 - 6	7	6	9
Årta	<i>A. querquedula</i>			—	0 - 1	—	—	—
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>			145	175	162	183	177
Småskrake	<i>Mergus serrator</i>			3 - 4	8 - 10	9 - 12	8 - 15	10
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>			5	12	14	12	11
Skärfläcka	<i>Recurvirostra avosetta</i>			30 - 35	50	14	77	4
Större strandpipare	<i>Charadrius hiaticula</i>			—	1 - 2	2	—	—
Tofsvipa	<i>Vanelius vanellus</i>			—	—	1	—	1
Rödbena	<i>Tringa totanus</i>			8 - 10	2 - 3	2	3	4
Skrattmås	<i>Larus ridibundus</i>			—	40	6 - 14	22	1
Fiskmås	<i>L. canus</i>			10 - 20	30 - 40	28	28	24
Silltrut	<i>L. fuscus</i>			—	2	2 - 3	4	3
Gråtrut	<i>L. argentatus</i>			≥ 150	≥ 450	540	618	850
Havstrut	<i>L. marinus</i>			2	3 - 4	5	5	8
Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>			—	2	2	2	—
Silvertärna	<i>S. paradisaea</i>			2 - 3	15	33	20	18
Skräntärna	<i>S. caspia</i>			—	0 - 1	—	—	—
Sånglärka	<i>Alauda arvensis</i>			—	1	—	—	—
Ängspiplärka	<i>Anthus pratensis</i>			+	1	+	+	+
Kråka	<i>Corvus corone</i>			1	1	1	1	1
Sävsparv	<i>Emberiza schoeniclus</i>			+	0 - 1	+	+	+
Totalt antal par	Total no. pairs			371 - 416	775 - 810	865 - 880	1005 - 1018	1175
Antal arter	No. species			15	24	20	20	20

kan man notera att vegetationen går i höjden med bladvass och vresrosor som de snabbaste kolonisationsarterna. Detta missgynnar markhäckande fåglar som vadare, måsar och tärnor och därför bör någon form av hävd övervägas, åtminstone på de båda yttre, stora holmarna.

Sammanfattning

Sammantaget hyser de fem undersökta fågel-skyddsområdena i Vellinge kommun mycket

viktiga bestånd av flera ovanliga och hotade kustfågelarter, t.ex. svartbent strandpipare, skärfläcka, sydlig kärrsnäppa och småtärna. Dessutom finns regionalt viktiga kolonier av bl.a. storskarv, knölsvan, ejder, gråtrut, havstrut, silltrut (idag en starkt minskande art!), fiskmås, skrattnås och silvertärna.

De fem årens inventeringar har visat på tydliga förändringar, med genomgående minskande fågelantal på Skanör revlar,

Måklappen och Ängsnäset, medan ökande antal har noterats på L. Hammars Näs och, framförallt, Eskilstorps holmar. Dålig häckningsframgång, till följd av bopredation från bl.a. räv, synes vara den främsta orsaken till de minskande bestånden på Falsterbonäset. Mänskliga störningar har sannolikt mindre betydelse men kan innebära en komplicerande faktor för utvecklingen t.ex. på Skanörs revlar och Ängsnäset.

Det är av stor vikt att noga följa utvecklingen av kustfågelfaunan i sydvästra Skåne även i framtiden, särskilt med tanke på de miljöstörningar som kan befaras uppkomma i samband med byggandet av en fast förbindelse över Öresund. Den sedimentspridning som antas bli följden av de omfattande muddringarna i Flintrännan och Drogden vid ett ev. brobygge, kan i värsta fall få långtgående konsekvenser för det marina livet på grundbottnarna utanför den sydvästska kusten (Kannevorff 1992). Detta skulle i sin tur starkt kunna påverka de många fågelarter som där hämtar huvuddelen av sin föda.

Tack!

Ett varmt sådant riktas i första hand till de ovan nämnda inventerarna. Dessutom till Vellinge kommun som finansierat undersökningarna, samt till Länsstyrelsens miljövårdsenhet som lämnat erforderliga tillstånd att beträda de olika fågelskyddsområdena under häckningstid.

Referenser

- Högestedt, G. & Roos, G. 1971. Skanörs revlar - en häckfågellokal i omedelbart behov av skydd. - Medd. från SkOF 10:3-10.
- Jönsson, P.E. 1983. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Sverige - historik, nuvarande förekomst och häckningsbiologi. - Anser 22:209-230.
- 1988. Övervakning och skydd av känsliga fågelområden och hotade kustfåglar i Vellinge kommun - verksamhetsrapport för 1988. Skånes Ornitologiska Förening, 20 sid. (stencil).

Storskarv - ny invandrare i Vellinge kommun. Foto: John Sandberg

- 1989. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1989 - en projekt-rapport. - Anser 28:251-258.
 - 1990. Kärrsnäppan *Calidris alpina schinzii* som häckfågel i Skåne 1990 - numerär, kläckningsframgång och beståndsutveckling. - Anser 29:261-272.
 - 1991. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1990 - en projekt-rapport. - Anser 30:41-50.
 - 1992. Svartbenta strandpiparen *Charadrius alexandrinus* i Skåne 1991 - en projektrapport. - Anser 31:1-10
- Kanneworff, E. 1992. Effekter på fisk og bunddyr, naturen korrigeres for det forkerte broprojekt. - Skånes Natur 79:106-114.
- Kraft, J. & Schmitz, A. 1979. Måkläppen 1900-1978. - Länsstyrelsen i Malmöhus län, Naturvårdsenheten, Medd. nr 1979:5. 55 sid.
- Mathiasson, S. 1966. Fågelfaunan förr, nu och i framtiden längs skånska västkusten - förändringar och betingelser i ett tätortslandskap. - Öresundskust: 171-196.
- 1978. Häckfågelfaunan i Foteviksområdet. - Länsstyrelsen i Malmöhus län, Naturvårdsenheten, Medd. nr. 1978:5. 100 sid.
- Noréhn, N. 1939. Eskilstorps holmar, ett fågelskyddsområde i sydvästra Skåne. - Fauna och Flora 49:198-204.
- Olsen, K.M. 1991. Övervakning och inventering av känsliga fågelområden och hotade kustfåglar i Vellinge kommun - verksamhetsrapport för 1991. Skånes Ornitologiska Förening, 18 sid. (stencil).
- 1992a. Övervakning och inventering av känsliga fågelområden och hotade kustfåglar i Vellinge kommun - verksamhetsrapport för 1992. Skånes Ornitologiska Förening, 20 sid. (stencil)
 - 1992b. Danmarks fugle - en oversigt. DOF, København. 216 sid.
- Risberg, L. 1990. Sveriges fåglar. SOF, Stockholm. 295 sid.
- Rosenius, P. 1926. Måkläppen. Stockholm.
- SNV. 1989. Svenska våtmarker av internationell betydelse. Våtmarkskonventionen och CW-listan. Naturvårdsverket, 154 sid. Stockholm.
- Svensson, O. 1990. Övervakning och inventering av känsliga fågelområden och hotade kustfåglar i Vellinge kommun - verksamhetsrapport för 1990. Skånes Ornitologiska Förening, 24 sid. (stencil).
- Svensson, O. & Jönsson, P.E. 1989. Övervakning och inventering av känsliga fågelområden och hotade kustfåglar i Vellinge kommun - verksamhetsrapport för 1989. Skånes Ornitologiska Förening, 22 sid. (stencil).

Summary

The southwesternmost part of Skåne, with its shallow bays, sand spits, lagoons, beaches and coastal meadows, is an internationally important breeding area for a number of shore birds, both waders and ducks. This report sums up census work during five seasons, 1988-1992, within five bird sanctuaries (Table 1). These have important populations of Avocet, Dunlin, Little Tern and Kentish Plover and colonies of Cormorants, Eider, Black-backed Gull, Arctic Tern and others.

The results are shown in tables 2-6. The situation for many breeding species is highly volatile and variable, as can be seen from the tables.

The predation pressure from foxes, minks and crows has caused a decrease in breeding numbers in three areas (tab. 2, 3 and 4). Numbers have increased in two areas (tab. 5 and 6). It is feared that the building of a bridge across the Sound might have a negative effect on the bird fauna because of changes in sediments in the sea bed.

**Paul Eric Jönsson, Ekologihuset,
S-223 62 Lund**